

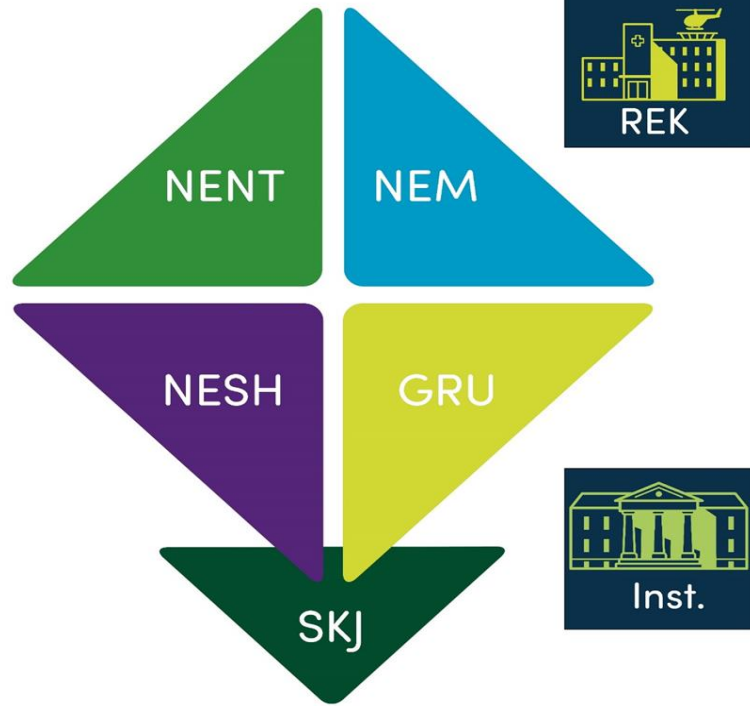

De nasjonale
forskningsetiske
komiteene

Etikk i forskerutdanningen og veileders rolle og ansvar

Forskerutdanningskonferansen 13.09.2023

Helene Ingierd, Direktør FEK

De nasjonale
forskningsetiske
komiteene

Etikk i forskeropplæringen

- Forskningsetikkloven 2017

§ 5. *Krav til forskningsinstitusjoner*

Forskningsinstitusjoner er offentlige eller private institusjoner som har forskning som en av sine hovedoppgaver.

Forskningsinstitusjoner skal sikre at forskningen ved institusjonen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer.

Institusjonen har ansvaret for:

- a. nødvendig opplæring av kandidater og ansatte i anerkjente forskningsetiske normer og
- b. at alle som utfører eller deltar i forskningen, er kjent med anerkjente forskningsetiske normer.

Forskningsetikk

Veileder

1. Muligheter og utfordringer
2. Ansvar for opplæring
3. Rollemodell og god forskningsetisk kultur
4. Opplæring av veiledere

1) Muligheter og utfordringer

- Veileder har et overordnet ansvar for at prosjektet gjennomføres i henhold til anerkjente forskningsetiske normer og skal løse forskningsetiske utfordringer som kan oppstå. Veileder skal ivareta forskningsetikk i en bred forstand (interne og eksterne normer)

(jf. Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora, pkt 4).

- Veileder har et ansvar for å gi opplæring og veiledning i forskningsetikk

(jf. Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora, pkt 5) og bør også få det selv.

En asymmetrisk relasjon

- **Respekt** er et grunnleggende prinsipp. Gjelder begge parter
- **Asymmetri** (ulikheter mht. profesjonell autoritet) gir risiko for misbruk av makt og et særlig ansvar
- **Etisk kompetanse** følger ikke nødvendigvis makt

Noen typiske utfordringer som kan oppstå

- Medforfatterskap
- Plagiat
- Integritet
- *Alle etiske problemstillinger kan være aktuelle*

A)

Medforfatterskap

- Praksiser knyttet til uetisk forfatterskap er relativt vanlige (jf. *Research Integrity in Norway*)
<https://www.forskningsetikk.no/ressurser/publikasjoner/rino1/>
- Mange henvendelser til FEK handler om spørsmål knyttet til medforfatterskap
[file:///C:/Users/nfkhin/Downloads/%C3%85rsmelding%202021%20%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/nfkhin/Downloads/%C3%85rsmelding%202021%20%20(2).pdf)
- Praksisene kobles til sosiale relasjoner og systemiske forhold (publiseringspress) (jf. jf. *Research Integrity in Norway*, delrapport 3)

Om oss   Ressurser   Retningslinjer   Lowverk   Tema

Unge forskere opplever uetisk press

Tekst: Elin Fugelsnes   Publisert: 17.02.2020

En stor andel av medisinstipendiater i Oslo har opplevd uetisk press, viser en ny studie. En annen, og landsomfattende undersøkelse antyder at tellekantsystemet og pengejag spesielt rammer unge forskere.

Bjørn Hofmann har ledet en studie om medisinstipendiater i Oslo. Matthias Kaiser (t.h) har ledet forskningsprosjektet Research Integrity in Norway.

Veileders rolle og ansvar

- Veileder/prosjektleder har ansvar for å avklare bidragsyteres krav på kreditering i tråd med god kollegial praksis
- Avklaringer bør gjøres så tidlig som mulig. Alle som har bidratt bør inviteres til å delta i felles dialog om forfatterskap. Slik dialog bør dokumenteres skriftlig
- Alle som har gitt vesentlig bidrag til prosjektet, bør gis anledning til å delta i det videre arbeidet

B) Plagiat

25 February, 2022 — 08:00
WORKING ENVIRONMENT

#PLEASEDON'T STEALMYWORK: NEW CAMPAIGN TO STOP THE THEFT OF RESEARCH

Research — Young researchers are seeing older colleagues stealing the credit for their ideas, data, and analyses.

 Sally Frydenlund
Researcher

When PhD student at the Department of Political Science Maria Tift returned from maternity leave, she brought back new ideas to share with her research group. But the collaboration with the project's senior researchers quickly turned sour.

«My ideas were independent ideas, but they would not recognize that,» Maria Tift says about the two senior scientists. They claimed that the ideas were their ideas just as much as hers.

«Researchers plagiarizing other people's work or ideas happens unfortunately more often than you would think. I have heard from many who have also experienced this, but who cannot, or dare not, say no,» she says.

A young researcher may have written a scientific article, but then come under pressure to share authorship with others - often older - researchers. Or maybe they discover that another researcher has taken credit for the original ideas or hypotheses that they came up with.

That is why Maria Tift has ... with the Danish association for PhDs, DANPhD ... taken

Veileders rolle og ansvar

- Dersom veileder ønsker å bruke materiale fra veilanden i egen forskning må dette avtales og veilandens rett til eget materiale må ivaretas
- Institusjonene bør utarbeide avtaler for eierskap og deling av data og materiale

C) Personlig integritet

MORNINGBLADET

Hvor er akademias #metoo?

I denne rundten har diskusjonen om multitrbruk og trakassering ennå ikke nådd akademien. Men i fjor fortalte kvinnelige norske akademikere om sine erfaringer.

Av Hanna Østli Jakobsen, Jostedal

«Hvis du ikke blir tilfredsstillt seksuelt andre steder, har du muligheter her.»

Det er flere år siden nå, på 1990-tallet, men «Live» husker ordene godt. Hun var først hovedgjestundant i Oslo på Universitetet i Tromsø, og fikk veiledning av en forsker på sitt felt. Det første møtet mellom dem, forteller Live, åpnet med at han sa at kvinner «ikke har hjerte» for akademien.

Forskerforum

Nå er Akuttaksjonen i gang!

I tillegg til å hjelpe på å styrke berøringsnettverket, skal Akuttaksjonen også hjelpe forskere med å finne veier for å løse problemer som oppstår i forbindelse med forskning.

Hva skjedde med metoo i akademien?

Av Julia Lage
Publisert 7. mars 2022

– Seksuell trakassering blir ofte et taust tema. Det er ubehagelige konflikter, og akademien er kanskje særlig utsatt med sine kamper om posisjoner og makt, sier Hannah Heibek.

En spørreundersøkelse og noen personalkaker gjenspeiler, men på mange måter er metoo-debasen i ferd med å bli fjertres sak. Da er også tiden inne for å høre inn forskerne til å svare opp i brygget og finne ut hvorfor metoo aldri fikk like stor omfang i akademien som i andre bransjer.

Sen og nakk har vært i Hannah Heibeks oppmerksomhetsfelt i flere år. Føds som nestleder i Rad Ungdom, så debarndoktor i den feministiske utskriften. Før og senere som akademiker. Midt i doktorgrad i sosiologi har hun fulgt med på seksuell trakassering i akademien i en årrekke.

Fakta
Hannah Heibek
Hun gir en bok som ruller opp i debatten over metoo sammen med samfunnsgeograf Kaja Sivertsen.
På kveldstiden holder de foredrag i tillegg, noen på live og andre opp. *Handbook om seksuell trakassering.*

Stillinger
Se alle stillinger

INSTITUTT FOR KAMPFUNKTIONSFORSKNING

Kvartalforskningsforerker

INSTITUTT FOR HESSEN

Avdelingsdirektor ved Forsknings- og Innovasjonsavdelingen

Dekan ved Fakultet for Biovitenskap

Mener metoo må komme til akademien

Rundt 50 ganger ble det varslet om seksuell trakassering ved norske universiteter og høyskoler i 2022. De som underviser har en makt til å påvirke studentenes framtid, sier studentleder.

Oline Sæther er leder for Studentparlamentet ved UiO, og er ledetaget for den aktuelle omringlet av trakassering i akademien. FOTO: HALLGGER ALMAN / NTB

Publisert 15. mars kl. 17:22
Oppdatert 15. mars kl. 18:28

– Jeg vil si at metoo ikke har kommet til akademien. Det å ha så lave varslingstall er ikke ensbetydende med at man ikke har seksuell trakassering. Tvert imot tror jeg disse tallene viser at det er omvendt.

Det sier Oline Sæther, som er leder av Studentparlamentet ved UiO.

Hun tror det er vanskelig for studenter å si ifra, dersom de blir rammet av trakassering eller mobbing.

Avisa Khrono publiserte denne uka en sak om varslingsaker i

2. Veileders ansvar for opplæring

- *Gjennom opplæring har veiledere har en særlig viktig rolle i forskningsinstitusjonene arbeid for å etablere forskningsetisk kultur og praksis*

(Prop. 158 L (2015–2016), s. 31)

- *Kandidaten bør få veiledning i etiske spørsmål knyttet til doktorgradsarbeidet*

(Veiledende retningslinjer for gradene philosophiae doctor (ph.d.) og philosophiae doctor (ph.d.) i kunstnerisk utviklingsarbeid, UHR)

I hvilken grad er du enig eller uenig i at de følgende påstandene gjelder for din avdeling/enhet? - Under veiledning utgjør forskningsetikk et sentralt tema

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Svært enig	872	12,0	12,1	12,1
	Enig	2789	38,3	38,5	50,6
	Verken enig eller uenig	1905	26,1	26,3	76,9
	Uenig	1265	17,4	17,5	94,4
	Svært uenig	404	5,5	5,6	100,0
	Total	7235	99,2	100,0	

Kan forskningsetikk læres?

Om oss **Resurser** [Årsmøtinger](#) [Løsværk](#) [Tema](#)

Ærlig talt: Kan forskningsintegritet læres?

Publisert 14.12.2020

Det er mulig – men supergode seminarer med eksterne aktører hjelper lite hvis man kommer tilbake til et forskningsmiljø der det man lærer, har liten verdi.

 2020/3 Magasinet Forskningsetikk
Magasinet Forskningsetikk er et uavhengig fagblad om forskningsetikk som utgis av De nasjonale forskningsetiske komiteene (NSK). ISSN digital: utgave: 2337-2094.
[PDF](#) [E-blad](#) [Gratis abonnement / endre adresse](#)

Forskningsetikk finner stadig veien til nyhetene og skandalene er mange. [Sutcliffe](#), [Perkins](#), [Hochstetler](#) er noen av navnene fra Skandinavia som har skapt internasjonale overskrifter. Fusk er et betydelig problem – ikke minst fordi det truer til bak forskning. Det svekker myten og verdien av resultatene, og undergraver tilliten til forskningen og forskerne.

Forskningsintegritet er foreslått som en måte å forhindre slike skandaler på. Det vil si å fremme ennen til å følge visse moralske prinsipper og profesjonelle standarder, som objektivitet, ærlighet, åpenhet, rettferdighet, ansvarlighet og god forskning.

Hvordan skal vi så fremme forskningsintegritet slik at vi unngår fusk og forsvet? Spørre baserer seg på et annet spørsmål: Handler forskningsintegritet om kunnskap, holdninger, personlighetstype eller kultur?

Mange tiltak virker ikke

Vi har fått mange tiltak for å fremme forskningsintegritet, deriblant looværk, sjekklister, forskningsansvararbeid for forskningsintegritet, filmer, spill og rollespill, og mentorordninger.

Mange tiltak, slik som kurs, sjekklister og mentorordninger, viser seg å ha forholdsvis beskjeden effekt. Kan det være fordi man ikke tar nok hensyn til at faktorene er spesielle mennesketyper (dine egne) og at slike tiltak ikke virker på dem? Er det fordi de har lært å fukse som barn? Eller er forskningsintegritet kan forstås så forskjellig blant ulike personer og akademi?

For eksempel synes forskningsledere og forskningspolitikere å se på integritet som nummer. Forskere synes derimot å se på forskningsintegritet som dygde, altså noe som er knyttet til væremåte og karakter. De vil ikke normbaserte tiltak, der man legger vekt på å følge regler, nødvendigvis virke særlig godt.

Om spalttisten

Bjørn Hoffmann er professor i medisins filosofi og etikk ved Institutt for medisin og helsevitenskap ved NTNU på Gjøvik og lærer for medisinsetikk ved Universitetet i Oslo. I sine andre faglige prosjekter er han medredaktør i [Ethisk](#), [Sakred](#) og [Jan-Ole Hesselberg](#).

3. Uformell opplæring: Veileder som rollemodell

1) Positiv rollemodell

- *«Og veilederen min, han hadde ikke eksplisitt fokus på forskningsetikk, men han var et levende eksempel så å si, på etisk atferd»* (økonom på ungt universitet; RINO)
- 2) Åpent arbeidsmiljø
- *«Kanskje er det viktigere at det er en kultur for forskningsetikk, enn et kurs, der det er rom for dannelse og utvikling, og der du lærer å tenke på en viss måte...»* (matematiker på et ungt universitet, RINO)

En forskningsetisk kultur

5.1 Fremme god forskningsetikk

5.2 Behandle mulige brudd på forskningsetiske normer +++

Hva er en god forskningsetisk kultur?

- *Åpenhet*: Etisk refleksjon er integrert i kulturen, det er rom for å reise alle typer etiske spørsmål
- *Kvalitet*: Forskningsetikk er en integrert del av forskningsaktiviteter og anerkjent som essensielt for kvalitet
- *Veiledere har en særskilt viktig rolle*

Oppsummering

Ansvarlig veiledning innebærer at veileder:

- Har god kompetanse på forskningsetikk
- Oppmunttrer veilanden til å etterleve forskningsetiske normer
- Skaper rom for tvil og feil

Råd til institusjonene

Veileder om institusjonenes arbeid med forskningsetikk (FEK, september 2023):

Beskriver bl.a.
institusjonenes ansvar
for å gi opplæring – også
til veiledere

Promoting responsible supervision

1. Create supervision policies and guidelines
2. Provide supervision training
3. Stimulate positive interaction
4. Recognize and reward responsible supervision

4) Veileders egen opplæring i forskningsetikk

Undervisningsressurser på www.forskningsetikk.no

(Forskningsetisk bibliotek, Magasinet Forskningsetikk, antologier, retningslinjer og veiledere, uttalelser og vedtak)

FEK tilbyr en rekke ressurser som også kan brukes til opplæring av veiledere

De nasjonale
forskningsetiske
komiteene

Takk for
oppmerksomheten!

E-post:

helene.ingierd.forskningsetikk.no

www.forskningsetikk.no